

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Doctrinale

Alexander <de Villa Dei>

[Straßburg], 19. Juli 1490

Prima declinatio

[urn:nbn:de:bsz:31-290421](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-290421)

Prima declinatio

in. caput est nota posterior. **Q**uæ quidam dicunt quod noto est semper prima brevis. et legitur predictum metrum sic. Est noto notifico noto scribo. et. **R**egimen **R**egimen est duplex. scilicet eiusdem pollicium. quo princeps vel dominus regit polliciam suam vel patrias suas. Aliud est regimen grammaticale quo scilicet una dictio vel una pars orationis aliam erigit ad standum in debito casu. unde. Est regimen domini. regimen autem primum habet. **P**osse **P**osse est in hoc loco nomen neutri generis. indeclinabile. et est idem quod valor seu potentia vel potestas. tamen hec nomina differunt aliquantulum inter se. unde versus. Si dicas recte perstat potentia sani. **D**icitur potestate domini. sed posse cui vis. Item Alexander dicit in textu. pro posse propter difficultatem: quia determinatio regiminis vocum est multum difficilis. et sufficit possibilitas. unde. **A**ltra posse viri non vult deus vlla requiri. **C**onstructio **C**onstructio est nomen verbale descendens ab hoc verbo constructio. is. ere. quod idem est quod ordinare constructibilia. **P**andere **P**andere. id est. manifestare. seu. offendere. unde venit pandus. id est. curvus. seu. nyder gebogen. tamen differunt pandus et curvus. unde. Inferius pandum. sursum dat cornua curuum. **A**ccentus **A**ccentus. id est. modulatio vocis. seu. gesang. **E**t venit ab accino. is. ere. id est. concorditer cantare. et ponitur ab ad et cano. unde versus. Accino de cano fit. hinc accentus generatur. **F**igura **F**igura capit multis modis. unde Johannes de garlandia. **A**ccidit est christus. signat disponitur aratur **G**rammaticæ vicium sepe figura notat. **A**lphabeta minus est qui dam liter. Item alphabetum venit ab hoc nomine alpha. et est prima littera in greco. et aleph est prima littera in hebreo. et a in latino. **A**em littera in omnibus linguis prior est. quia ipsa nascentium ora aperit. **M**asculus enim recenter natus ciulando dicit et clamat a. femina clamat. unde versus. **E**t profert aut a quisque. pcedit ab eua. **R**atio huius est. quia masculus deplangens damnationem eternam quam omnes incurrimus pro peccato primo parentum ciulando querimoniam profert super adam cui in seculo similis est clamans a. quod adam comedendo pomum ligni vitæ cum omnibus nobis damnauit. Sic similiter femina deplangens suggestiones matris sue eue per quas adam deceptus fuit clamat e.

Incipit prima capitulum in totum textus.

et. utis illas ematōes habuit. i. prima variatio hominis. **R**ectis as es a dat declinatio prima pro et. i. in notō nomina. i. locant. i. hebraice. **A**rg3 per am ppria quā ponit hebreæ. **R**ectis as es a. **D**icit quod prima declinatio nominum habet tres terminaciones in nominatiuo scilicet. as ut en eas. es ut an chises. a ut msa. **A**rg3 per am. **D**icit quod quedam propria nomina hebraice ponuntur per am in nominatiuo. ut adam abrahā. et. **A**rguitur. non sunt quattuor ter.

Arguitur

Prima declinatio

minatōes noim pme declinatōis. & alexander ē supflu⁹ pōnēs qdā noia pme declinatōis in am. qz donat⁹ r psciā n⁹ pōnūt tm̄ tres. **Solutio.** illi duo solū loquūt de noib⁹ grecis r latinis. Sz alexāder vltra hoc facit mentōez de hebraicis. & pōnūt q̄tuor. **Cōtra.** eadē est grāmatica scia apd hebreos r grecos & nō pōr variari. qz scia ē de reb⁹ ppetuis r it̄rās mutabilib⁹. **Solutio.** est eadē grāmatica q̄ntū est ex pte rei r fm̄ p̄cipia formalia. tm̄ voces p̄nt variari r sic sūt ples terminatōes q̄ tres sed q̄tuor. **Cōtra.** sūt ples q̄ q̄tuor. qz tot sūt terminatōes q̄t sūt noia. Sz mlta sūt noia pme declinatōis. & rē. **Paioz pz.** qz q̄dlibet nomē habz suā terminatōz. **Solutio.** sūt ples fm̄ hūez s nō fm̄ spēs. Quare ista sūt alias declinatōes pōnūt p̄mo loco. qz faciliōza sūt p̄ora. Sz p̄ma declinatio int̄ oēs faciliōz est. In signū cui⁹ alexāder breuē se de ea expedit.

Replica

Replica

Solutio

Declinatio capis duplr. s. large r stricte. large capiēdo sic diffinitur. Declinatio ē alic⁹ dictōis i fine variatō. Et illo mō p̄iugatio et̄ ē decliatō. sūt p̄sona nūer⁹ rē. Sz stricte capiēdo t̄nc declinatio sic diffinit⁹ fm̄ modū nachū. Declinatio est dictōis casualis penes casū in fine variatio. p̄pter cognitōz alioz accidentiū r locutōis ornatū finalē adinuetā. Per quā diffinitōz satis differt declinatio ab alijs accidentib⁹. p̄ h̄ em̄ qd̄ dī (casualis) excludūt p̄iugatio tēp⁹ p̄sona. r sic d̄ alijs. p̄ h̄ qd̄ s̄bidī (penes casū) excludūt in noie gen⁹ p̄p̄atio nūer⁹ rē. Et p̄ residuū. tāgīt causa finalis decliatōis q̄ patebit. Et deriuat⁹ h̄ declinatio a uerbo declino as are. qd̄ in p̄posito sumit̄ anthonomatice. s. p̄ inflectere voces penes casū. **Itē licz donat⁹ nō posuit explicite decliatōz in enumerādo accidentia nois. tm̄ implicite facit hoc. qz p̄b̄dit eā s̄b casu.** **Declinatio ē duplex.** s. regularis r irregularis. Declinatio regularis ē q̄n̄ genitiu⁹ regularit̄ format̄ a ntō. r aliq̄ obliq̄ regularit̄ format̄ a ḡtō. vt musa mgr̄ scamnum. rē. Sz declinatio irregularis ē q̄n̄ ḡtūs irregularit̄ format̄ a ntō. vt iupit̄ iouis. iter. itineris. **Decliatōes sūt q̄nqz i noie.** qd̄ pz p̄ sufficiētā. Nā ois declinatio cōḡscit̄ penes ḡtū p̄ respectū ad d̄m̄. vel & ḡtūs terminat̄ in uocalē vel in p̄sonantē. Si in p̄sonantē hoc ē duplr. aut i p̄cedit p̄sonantē: r sic est tertia. vt diuitis. aut v sic est q̄rta. vt fruct⁹. Si at̄ terminat̄ i uocalē hoc ē duplr. aut i duplicē uocalē sic ē q̄nta vt sp̄ci. Aut in simplice: h̄ est duplr. qz vel in uel in i. si p̄mū sic est p̄ma. vt muse. Si scdm̄ sic ē scda vt d̄ni. Et dictū fuit notātes. Per respectū ad d̄m̄ qz alias spēs et̄ bartholome⁹ essent̄ eiusdē declinatōis. qz habent̄ ambo ḡtū in ci. s̄ differūt in d̄o. **Querit̄ q̄t d̄ causis ē decliatō inueta.** **Solutō.** declinatio dua

Declinatio capis multis modis

Notanduz
q̄tplex est declinatio.

Quot sunt decliatōes.

Queritur

bus de causis finalis est inueta. s. cā necessitatis r cā comoditatis. Causa necessitatis ē alioz accidentiū faciliōz cognitō. facili⁹ em̄ cōḡscim⁹ de noie cui⁹ nūeri r cui⁹ casus sit p̄ declinatōz. qz si b̄iet casus r nūeros in declinabile s̄b eadē terminatōe. Sz causa comoditatis est ornat⁹ locutōis et̄ aptitudo dictionū ad rimos r ad metra. qz melius possumus habere diuersas consonantias dictionū q̄ si nō mutarent⁹ penes declinatōnem.

Prima declinatio

Lra terminalis Littera terminalis dicitur ultima lra dictōis. s. terminatō dicitur ultimū siue ultima syllaba dictōis penes qd̄ vl̄ penes quā attendit̄ gen̄? nois. Et qñq̄ idem sonāt lra terminalis ⁊ terminatō. qñ scz terminat̄ in voca li. vt musa togma cubile et cornu.

Eneas Eneas penultima p̄ducta est. p̄p̄riū nomē viri. Dicit̄ etiā enecas penultima cōrepta in actō plurali in feminino genere hui⁹ nois eneus a. um. qd̄ deriuat̄ ab hoc noie es eris. vñ versus Per portas enecas t̄siuit fortis enecas. Itē illam dic̄ eneam. p̄p̄riū tu dicit̄ eneam.

Anchises Anchises est p̄p̄riū nomē viri. ⁊ est nomē grecū. **Dusa** Dusa teu. cyn p̄fiff. et venit a moys in greco qd̄ est aqua in latino. Et inde dicit̄ moyses ⁊ musica. vñ? Signat aquā moys hinc moyses quoq̄ musica surgit. Item musa significat duo. vñ? Est dea dicta musa cantus modulato musa. Itē Dusa metrū cant⁹ instrumentūq̄ sonoz. Et no- inen p̄p̄riū. numen sapientia vatū.

Adam Itē dicit̄ quidā q̄ adam ⁊ abra- **Abraha** ham possunt dici noia latina. et tunc debet dici ada aue. abraha abrahae. s. qñ sunt noia hebrayca vl̄ barbarica tūc sunt indeclinabilia. ⁊ dicit̄ adaz ⁊ abraha p̄ omnes casus. Item adam fuit p̄mus hō. ⁊ dicit̄ p̄topla stus a p̄tos qd̄ est primū ⁊ plasma formatō. quia fuit primo formatus vñ? Est p̄tos primū hinc p̄toplastus erit. Itē abrahā interpretat̄ pater multarū gentiū. Poeta dicit̄ qui docet p̄p̄rietates rerū fictas. et poema dicit̄ talis doctrina ficta vl̄ ornata locuto. et ita differūt. vñ? Illa poeta docet que dat doctrina poema.

Poeta

.i. faciēs .i.e .i. diphthong⁹ casibus et .i. casibus

De genituo Dans ae diphthongon genitiuis atqz datiuis

Arguitur

Dicit̄ q̄ gñs et dñs singlares habent e. vt aule mole polente bucce ⁊c. Arguit̄ alexander est hic dirigitur? q̄ nō ponit̄ quid est diphthog⁹

Queritur

Solutio. Alexander non dicit̄ p̄pter hoc dimitur? quia nō omittit̄ ali- quid qd̄ p̄ se ad hui⁹ scientie determinatōez p̄tinet. Querit̄ qd̄ est dip thongus. Solutio. est p̄glutinatio duarū vocalium in eadem syllaba vim suam obtinentium. et sunt q̄tuor. scilicet .au .oe ⁊ ae. Nota q̄ dans ae non debet legi p̄ tres sillabas vt sit dacylus. s. p̄ duas vt sit spondeus vt musa .i. tenet .i. actūs in actō .i. inuenim⁹

De actō

Am seruat quartus. tamē an aut en reperim⁹

.i. qñ ntūs enecas anchises qñ vt egea ntūs

Qu rectus fit in as vel in es vel cū dat a grec⁹

.i. ntūs vt egea. s. nois .i. dat. egeā .i. in actō .i. corripit

Rectus in a greci facit an quarto breuiari

Hic dicit̄ q̄ accusatiū? bz am vt musam. Tamē de ntō in as repim⁹ an vt eneam vl̄ enean. ⁊ de ntō in es repim⁹ en vt anchisā vl̄ anchisen.

Et grecus ntūs terminatus in a vt egea p̄ter am habet an cōreptam i

Prima declinatio

accusativo. vt egeam vl' egeam.

.i. vtus

.i. fiet.

.i. in nro

i vtō

.i. inuenit

Quintus in a dabit; post es tamē e reperitur
Hic dicit q' vtus bz a. vt musa enea. tñ q' hñt es in nro. hñt a r etiā e.
in vtō. vt anchises bz anchisael anchise.

A sextus; tamē es qñqz per e dare debes
i. abltus bz a. ille nctus in abltō .i. facere .i. teneris!

Am recti reputes quito sextū sociando
B'ciatio .i. nti .i. resumes .i. vtō .i. abltm .i. iūgendo

Hic dicit q' abltus bz a. vt musa enea. tñ nctus i es qñqz bz e. vt anchises

anchisael anchise. Am rec. H' nctus i am fuar am i vtō r abtō vt adā

Itē oia noia pme decliatōis i es pducit vltimā syllabāvti in a. Sed

oia alia noia i a. corripit in vtō. vñ Alexād. Hic tñ excipias. cū rec' in

as tibi fiat. In vñ velut andrea dabo lōgū. Itē vtus pme declinatōis

i e. est grec' r. pducit. Quia ois vtus i e tā in tertia q' i pma declinatōne

nois greci pducit. s a corripit. An. Et es paueta qnto dat c. s a curtar.

Quid facis eneadē. pbat B r attria necas quur. Qd etiā testat alexāder

ibi. Hec vñ dat no' i es tibi lōgū. Itē aula l. e. equocū. **Aula**

striū reg. scdo p' tēplū. vt adorare dñm i aula scā ei'. i. i tēplo. tertio ē

vsus vel p'fuetudo. vñ cōter dicim'. Hoc recessit ab aula. i. ab vsu vl' a cō

suetudie. vñ? Aula tomū reg. tēplū deliēt r vsū. Et d' aliqñ aulai i grō

Uñ virgili'. Aulai de medio libabāt pocula bachi. Etiam pict' picta d'

picta: ibi ynauocal' lōgā r e diuidit' in duas breues scz aip figurā q' d'

digeresit. An' syllaba diuidit' r digeresit vocatā. **Mola**. i. molédinū.

teu. cyn myl. Itē nola cyn scēl. **Scola**. i. tom' studentū. Itē vola capif

p manu. vñ? Stās mola. surda nola. sterilis vola. stās scola sola. Quat

tuoz b' tomnis ml' valere suis. **Pala** est instrumētū q' cartones igni

tū porat. vel q' panes i furnū tridunt. teu. cyn scēp. od cyn scēoz. An'?

Pala mentille palā q' furat' mibi palā. Itē palā est aduerbium. teu. offen

berlich. **Polenta** est gen' leguminis vel farina s'bilis de fate vel de tri

tico vel de hordeo. vel q'dā cibus inde factus. teu. bry. Et d' a pollis vl' pol

len pollinis. Et corripit p'mā vñ per suos. Inuigilat silias r grandi pa

sta polenta. i. farina mixta aqua. In historis aut sup Josue d' q' polēta

sūt grana tosta r mamb' p'fricata ad modū grani pilo tumsi. vñ d' polen

ta q' pilēta. Quidam tñ dicūt polētas esse pulces de purgatissima fari

na factas. r dictā polēta a polen qd est purgatissima farina. vñ. Nemo

potest tenta buccas sufflare polenta. Item bucca. i. maxilla vl' gena. teu.

cyn yuang. Item polenta i p'dicō versu est generis feminini. s' p't esse ge

ueris neutri. vñ? Dulce dedit testa qd. coctat ante polēta. Itē pla sūt

b

Prima declinatio

noia terminata in a p̄me declinatōis neutri generis. vñ. Pasca polenta
iota s̄izania mammona māna. **Dis** neutri gen^o est. ⁊ declinatio prima.
Credidit tñ apud p̄les q̄ s̄izania est feminini generis in singlari numero.
Pasca est neutri generis. **Tñ** petr^o helie seq̄ns p̄sicanū dicit q̄ pasca ē
generis feminini ⁊ bz am in actō singlari p̄ illā reglā. **Tñ** f̄uat q̄rt^o.
Et dicit q̄ si repiat pasca nostr̄ in neutro genere q̄ ibi pasca ē tertiē de
clinatōis. ⁊ resp̄dit a quodā expositoze sic. Pasca qd̄ est p̄me petr^o ter
ne iubet esse. **A**redens qd̄ grecū ne mē sit. cū sit hebreū. **J**obēs de garlā
dia. **Q**ui dicit pasca post pascatis errat ab arte. **S**ed pasca pasce pueri
deter variare. **N**ota tñ q̄ sanctus **A**mbrosi^o venerabil^{is}. **H**eda et **H**ito
dicunt q̄ pasca indifferenter est nomē grecū v^l hebraicū. **S**i hebreū tūc
d̄ a p̄base grece qd̄ est transitus latine. p̄pter qd̄ dicit mgr̄ historiariū
q̄ pasca est dictio hebraica feminini generis. **S**z q̄n̄ est dictio greca tūc
est neutri generis ⁊ tertiē declinatōis. ⁊ sic sepe repit in expositōe sacre
scripture ⁊ p̄cipue in expositōe **N**icolai de lira sup̄ biblīam. **Tñ** cōisv̄sus
tenet nunc p̄trariū cū **I**sidozo q̄ dicit q̄ pasca est dictio hebraica neutri
generis et p̄me declinatōis. **E**t d̄ a p̄base in hebraico qd̄ fm̄ cū ē trāsī
re in latino. qz̄ multiplex trāsī^o p̄tigit illo tpe anni quo seruam^o nostr̄
pasca. quia tūc trāsīuit angel^o p̄ egyptum p̄cutiendo populū. **E**tia tūc
trāsīuit hebreus popul^o. id est filij isrl^o p̄ mare rub^o ⁊ fugiendo p̄cutio
nes p̄baronis. **E**tia tūc x̄ps trāsīuit a morte corpali ad vitā immorta
lem. vñ^o. **Q**uestio quera^t cur festū pasca vocat. **A**ngel^o egyptū trāsīuit
p̄cutiendo. **H**ebreus populus trāsīuit per mare rubrum. **T**rāsīuit ad
vitam pascali tpe x̄ps. **I**te pasca est equiuoc^o. **P**rimo mō d̄ vespera
in qua immolabatur agnus. vt in euangelio **M**atth̄i. **S**citis quia post
biduum pasca fiet. **S**ecundo d̄ agnus pascalis. vt etiam in **M**atth̄o.
Quibus parcamus tibi comedere pasca. **T**ertio modo pasca dicebat̄ pa
nis azym^o. vt in **J**obanne. **N**on inierunt in p̄torium vt non contami
narentur sed māducarent pasca. id est azimos panes. **I**tem plaga
tria significat. **P**rimo modo idem est q̄ vulnus. teu. eyn vuuna. v^l cica
trix. teu. eyn vuunden zeychen. **S**ecundo modo idem est q̄ regio v^l pro
uincia. teu. eyn lantschafft. **T**ertio modo est retx^o v^l funis affix^o retbi.
teu. eyn netz oder eyn sayl an dem netz. **P**ro p̄mo significato plaga p̄
ducit p̄mam syllabam. sed pro reliquis corripit. **U**nde vers^o. **U**ulnera
sunt plage. regio plaga. v^l plaga retx^o. **I**tem plaga capitur pro vulnere
in hoc versu. **Q**uod iubet hospes agas si nō vis tollere plagas. **L**ena
ey buer. **L**eno eyn bub. **U**nde vers^o. **L**enonē lena nō diligit absq̄ cru
mena. **I**tem crumena. i. bursa v^l p̄ra. teutonice eyn heytel od̄ eyn
tasch. **U**nde vers^o. **S**ir cupidus nollet plenas repxire crumenas. **D**is
si d̄eret implere manus alienas.

Nota diue
sas opinio
nes p̄ pasca

Pasca est
equiuocū

Plaga

Lena
Leno
Crumena.

Prima declinatio

i. nro pli i. pgnit i. vto i. pmi

Primo plurali decet quintoq3 locari

Primo pli **Q**uid dicit q pmi r qnt casus. i. nris r vtus se-
cunde declinatōis hnt e in pli nūcro. vt muse pbalevange.

Arguit. noia pme declinatōis nō hnt e in nro pli. **Arguitur.**

ab alexandro posse? **Ans.** pbat. vt katterina bardara q caret pli nūcro.

Solo. ista regla intelligit de noib9 appellatiue q̄litas. **Contra.** noia

appellatiue q̄litas nō hnt e in nro pli. **Probat.** qz sarigena n̄ hz e in nro

pli. r tñ est pme declinatōis. vt pgrue dicim9 sarigena studia. **Solo.** ibi

capit adiectiue. s̄ si est pme declinatōis et capit sbstantiue: tunc habet e

in nro pli s̄m istā reglam.

Atq3 scōus habet arum nisi syncopa fiat

Quid dicit q gūs hz ap. vt musaz nisi syncopa fiat. i. nisi deponat
syllaba de medio dictōis. vt pamiđū p pamiđaz

i. dtūs i. abltūs i. denem9 inde

Tertius et sext9 habent is: tamē excipiemus

H nomē **h** nomē **h** no9 hoc nomen hoc nomen **h** nomē

Filia mula dea domicella magistraq3 sponsa

filr **h** nomē **h** nomē cū hoc nomine r **h** nomē

Sic equa sic asina dic cū famulaq3 dueq3

hoc nomē hoc nomē hoc nomē **h** nomē hoc nomē

Ambe dic anūya libertaq3 nata ve domina

Tertius **Q**uid dicit q dtūs habz is. r abltūs hz is. vt musis vangis.

Ans. excipiem9 ab illa regla q̄ndecim noia q̄ cōiter hnt abus q̄ numerantur

in tertu. vt filia mula dea. rē. **Et** pmi ibi domina p syncopā p domi

na **Q**uare **h** tertus antiqu9 alexandri est mutatus. i. qm̄ mas fit i vs.

Solo. est **h** mutat9 ppf duas causas. **Primo** qz est multū difficil nō so-

lū clerical: s̄ etiā lectorib9 r magistris. **Secdo.** qz ē in se falsus. r **h** fortal

sis ppf male scribētes vl male metrificātes. nā vsa lupaz mlta alia silces

pditōes hnt r tamen nō habēt abus. **Item** reperimus in lib2o poeta-

rum eabus. et dextrabus. ab ea et dextra. sed in vsu moderno solum dicitur

mus eis r dextris.

Accusatiuis pluralibus as sociamus

i. talib9 casib9 i. plis numeri i. adiūgim9

i. pdictis i. plana i. declatio noim pme decliatōis.

Uersib9 bis nota fit declinatio prima